CYNGOR GWYNEDD – Adroddiad i Gabinet Cyngor Gwynedd

Teitl yr eitem:	Bwrdd Aelwydydd i Hybu Annibyniaeth
Aelod Cabinet:	Paul Rowlinson – Aelod Cabinet Aelod Cabinet Tai ac Eiddo Dilwyn Morgan – Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant Menna Trenholme – Aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd
Swyddog perthnasol:	Dylan Owen, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Dyddiad y cyfarfod:	10 Tachwedd 2026

1. Penderfyniad a Geisir:

1.1 Fod y Cabinet yn cytuno i sefydlu Bwrdd Rhaglen Aelwydydd i Hybu Annibyniaeth i gynnal trosolwg ac i arwain ar ddatblygiadau tai gyda gofal ar draws Gwynedd, dan arweiniad yr Aelodau Cabinet dros Tai ac Eiddo, Oedolion Iechyd a Llesiant, Cyfarwyddwr Corfforaethol a Chyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol.

1.2 Fod swyddogaethau, aelodaeth a threfniadau y Bwrdd yn unol a'r Cylch Gorchwyl yn Rhan 3.2 o'r adroddiad.

2. Beth yw'r rheswm pam fod angen i'r Cabinet wneud y penderfyniad:

2.1 Tra gwelwyd datblygiadau tai gyda gofal yng Ngwynedd dros y blynyddoedd diwethaf, daeth yn amlwg bod angen llawer iawn mwy o ddatblygiadau tebyg. Yn dilyn y gwaith ymchwil, Llechen Lân, comisiynwyd gwaith pellach gan gwmni *Housing LIN* i ystyried y dystiolaeth ar ddemograffeg, anghenion, ac argaeledd llety addas i'r henoed. Gweler yr adroddiad hwnnw yn Atodiad I. Dengys yr adroddiad bod angen dybryd am ddatblygu rhagor o dai gyda gofal ar draws Gwynedd ac, er mwyn gwneud hynny, bydd angen cyd-drefnu cynlluniau a chyllidebau ar draws adrannau fel rhan o gynllunio datblygiadau tai cyffredinol y Cyngor.

2.2 Tra nad yw'r datblygiadau llety gyda chefnogaeth (anabledd dysgu) a chartrefi grwp bychain i blant yn rhan o'r adroddiad hwn ar hyn o bryd, mae'n debygol y byddai y gwaith hanfodol hwnnw hefyd yn elwa o drosolwg cyffelyb yn y dyfodol ac y gallai, o bosib, gael ei ychwanegu at gylch gwaith y Bwrdd Rhaglen ar yr amser priodol.

3. Cyflwyniad a Rhesymeg

3.1 Cefndir/ Cyflwyniad

3.1.1 Ceir anghenion tai gyda gofal ar draws y sectorau gwasanaethau cymdeithasol, gyda'r angen am dai addas ar gyfer plant sydd ag anableddau; ar gyfer plant mewn gofal; ar gyfer oedolion sydd ag anableddau; ac ar gyfer henoed bregus sydd ddim angen byw mewn cartrefi preswyl.

3.1.2 Cwblhaodd Adran Oedolion ymchwil Llechen Lân yn 2025 ac roedd yr adroddiad hwnnw yn argymell buddsoddi yn helaeth mewn dulliau amgen o ddarparu cefnogaeth a gofal i unigolion hŷn yng Ngwynedd, gan gynnwys datblygu mwy o dai gofal ychwanegol.

3.1.3 Yn sgil hynny, yn 2025 comisiynodd yr Adran Oedolion a'r Adran Tai ar y cyd waith ymchwil ar anghenion tai gyda gofal ar gyfer pobl hŷn yng Ngwynedd. Darparodd y cwmni *Housing LIN* y gwaith ymchwil wedi ei seilio ar ganfyddiadau Llechen Lân a thystiolaethau eraill. Dengys eu canfyddiadau bod anghenion tai gofal ychwanegol a thai gwarchod yn sylweddol fel y gwelir yn Atodiad I, ac fel a grynhoir isod:

Tabl 1: Amcangyfrif anghenion am lety gyda chefnogaeth a llety arbenigol yng Ngwynedd

Mathau o dai gyda chefnogaeth a thai arbenigol a llety	Darpariaeth Bresennol	Amcan o'r Angen erbyn 2028	Amcan o'r Angen erbyn 2033	Amcan o'r Angen erbyn 2038	Amcan o'r Angen ychwanegol erbyn 2043
Tai Gofal Ychwanegol (unedau)	***113***	**286**	**437**	**587**	**729**
Tai Marchnad		*86*	*131*	*176*	*219*
Tai Cymdeithasol		*200*	*306*	*411*	*510*
Tai Gwarchod (unedau)	***674***	**504**	**789**	**1,073**	**1,341**
Tai Marchnad		*151*	*237*	*322*	*402*
Tai Cymdeithasol		*353*	*553*	*751*	*939*
Tai Hygyrch (unedau)		**1,149**	**1,726**	**2,289**	**2,799**
Tai Marchnad		*345*	*518*	*687*	*840*
Tai Cymdeithasol		*805*	*1,208*	*1,602*	*1,959*
Tai hygyrch briodolwyd ar gyfer oedran (tai cymdeithasol i bobl dros 55) (unedau)		**383**	**575**	**763**	**933**
Tai Marchnad		*115*	*173*	*229*	*280*
Tai Cymdeithasol		*268*	*403*	*534*	*653*
Cartrefi Preswyl Nyrsio (gwelyau)	***476***	**80**	**167**	**230**	**292**
Cartrefi Preswyl (gwelyau)	***518***	**-42**	**-7**	**2**	**10**

** Noder bod rheolaeth bwriadol wedi bod ar y niferoedd o welyau cartrefi preswyl er mwyn cefnogi gweithredu ar yr egwyddor o leihau'r nifer o bobl fyddai angen gofal preswyl, ar wahân i bobl sydd yn byw gyda dementia.*

3.1.4 Felly, bydd angen i Gyngor Gwynedd weithio ar y cyd gyda datblygwyr tai i sicrhau argaeledd llety addas i boblogaeth y sir dros y degawdau sydd i ddod. Golyga hynny raglen waith sylweddol ei maint i barhau am flynyddoedd i roi arweiniad a chadw trosolwg ar gynllunio a gweithredu'r datblygiadau hynny. Noder hefyd y rhagwelir

cynnydd mawr yn y galw am fathau eraill o lety arbenigol. Bydd cyd-berchnogaeth ar y gwaith hwn fel un Cyngor yn hanfodol i sicrhau llwyddiant.

3.1.5 Datganodd Llywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2026 eu bod am weld darparu 20,000 yn ychwanegol o dai cymdeithasol yng Nghymru o fewn 4 blynedd. Dyhead y Llywodraeth yw cynyddu'r stoc dai cymdeithasol cyffredinol, er mwyn lleihau dibyniaeth ar lety argyfwng a diwallu anghenion digartrefedd. Gall tai gofal ychwanegol gyfrannu at y ffigwr yma drwy ddatblygu cartrefi addas ar gyfer anghenion y grwpiau hyn o unigolion, a'u galluogi i symud. Mae posibilrwydd y gallai hynny ryddhau rhai o'u cartrefi presennol i'r farchnad ar gyfer y boblogaeth yn gyffredinol hefyd, er mai bach yw'r niferoedd o dai cymdeithasol sydd yn cael eu rhyddhau drwy hyn yn hanesyddol, oherwydd nid yw'n mynd drwy'r gofrestr dai.

3.2 Cylch Gorchwyl: Bwrdd Rhaglen Aelwydydd i hybu annibyniaeth

3.2.1 Byddai'r Bwrdd Rhaglen Aelwydydd i Hybu Annibyniaeth yn hyrwyddo ac yn cefnogi cydweithio traws adrannol er mwyn sicrhau darpariaeth llety addas ar gyfer poblogaeth Gwynedd. Byddai'n galluogi cyd-lynu cynlluniau tymor byr ac hir dymor ac yn sicrhau cydgynllunio ariannol a cheisiadau am gyllid cenedlaethol wedi eu cydgordio, gyda chyd-berchnogaeth ar draws sawl adran yn y Cyngor.

3.2.2 Byddai'r Bwrdd Rhaglen Aelwydydd â Gofal yn cynnwys yr aelodaeth ganlynol:

- Aelod Cabinet Tai ac Eiddo
- Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant
- Aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd
- Pennaeth Tai ac Eiddo
- Pennaeth Cynorthwyol Tai ac Eiddo(Tai)
- Pennaeth Cynorthwyol Tai ac Eiddo(Eiddo)
- Pennaeth Oedolion
- Pennaeth Cynorthwyol Comisiynu/Busnes
- Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
- Cyfarwyddwr Corfforaethol
- Pennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd*

**Mae'n debygol na fyddai'r Pennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd yn aelod cyflawn o'r Bwrdd Rhaglen Aelwydydd â Gofal yn y lle cyntaf, ond yn ymuno wrth i faterion plant gael eu hystyried gan y bwrdd.*

3.2.3 Gweler rolau a argymhellir yn y tabl isod.

Tabl 2: Rolau a argymhellir.

Cadeirydd		
**********		
Cyfrifoldeb Thematig		
Materion Gofal	**Materion Tai**	
Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant	Aelod Cabinet Tai ac Eiddo	
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Cyfarwyddwr Corfforaethol	
Prif Swyddogion		
Pennaeth Oedolion	Pennaeth Tai ac Eiddo	
Rheolaeth Rhaglen		
Gwaith Datblygu	**Rheolaeth Prosiect**	**Trefniadau Comisiynu**
Pennaeth Cynorthwyol Tai ac Eiddo (Eiddo)	Pennaeth Cynorthwyol Tai ac Eiddo (Tai)	Pennaeth Cynorthwyol Comisiynu/Busnes

3.2.4 Byddai'r Bwrdd yn cyfarfod yn chwarterol i roi arweiniad ac i gadw trosolwg o brosiectau a datblygiadau penodol:

- Llety addas ar gyfer pobl hŷn (e.e. tai gwarchod a thai gofal ychwanegol)
- Llety gyda Chefnogaeth ar gyfer oedolion ag anabledd
- Gellid cytuno o fewn y Bwrdd i ychwanegu materion perthnasol eraill pe byddai aelodau'r Bwrdd yn unfrydol i wneud hynny

3.2.5 Wedi derbyn yr adroddiad arfaethedig ar anghenion cartrefi bychain i blant yng Ngwynedd mae'n bosib y gallai'r ehangu ei gwmpas i gynnwys tai ar gyfer cartrefi grŵp bychain i blant.

3.2.6 Bydd angen adnodd dynol addas ychwanegol i arwain ar y rhaglen ac i gyd-gordio prosiectau penodol. Ceir trafodaethau pellach ar hyn rhwng yr Adrannau perthnasol i gytuno ar yr adnodd a'r cyllido.

3.3 Camau nesaf

3.3.1 Pe ceid cytundeb y Cabinet i sefydlu Bwrdd Rhaglen Aelwydydd i Hybu Annibyniaeth y bwriad yw cynnal y cyfarfod cyntaf o fewn y mis gan osod seiliau ar gyfer gweithredu'r Bwrdd dros y blynyddoedd i ddod.

3.3.2 Un o ystyriaethau cyntaf y Bwrdd Rhaglen Aelwydydd â Gofal fyddai cytuno ar gerrig milltir o 2027 ymlaen rhwng y dair adran, Tai ac Eiddo, Oedolion, a Plant a Chefnogi

Teuluoedd, ar gyfer elfennau Gwynedd Glyd a Gwynedd Ofalgar yng Nghynllun y Cyngor ar ddatblygu llety ar gyfer unigolion ag anghenion gofal.

4. Sylwadau Swyddogion Statudol.

4.1 Prif Swyddog Cyllid

Mae cynnwys adroddiad Housing LIN yn cyflwyno darlun clir a phryderus o'r datblygiadau tai a gofal fydd yn angenrheidiol dros y blynyddoedd nesaf. Nid yw'r penderfyniad a geisir yn ymrwymo'r Cyngor i wariant ar hyn o bryd ac rwyf yn croesawu'r bwriad i sefydlu Bwrdd Rhaglen er mwyn ymdrin â'r sefyllfa ddyrys yma. O wneud hynny, disgwyliaf y bydd unrhyw ddatblygiadau yn destun trefniadau rheoli rhaglen / prosiect cydnabyddedig ac y bydd hynny yn ei dro yn rhoi cyfle i sicrhau fod disgyblaeth a rheolaeth ariannol gadarn yn rhan annatod o'r rhaglen wrth symud yn ei flaen. Mae'n rhan greiddiol o lywodraethu rhaglenni o'r fath fod cyngor ariannol rheolaidd yn cael ei dderbyn gan swyddogion perthnasol o'r Adran Gyllid.

4.2 Swyddog Monitro

Mae'r bwriad i greu Bwrdd Aelwydydd i Hybu Annibyniaeth yn ymddangos cyfle i hyrwyddo a chryfhau cyd weithio o fewn y Cyngor mewn meysydd sydd yn cyd gyffwrdd yn helaeth. Drwy sefydlu Bwrdd cynllunio traws adrannol gyda aelodaeth a chylch gorchwyl eglur, cynnig datrysiad llywodraethu derbyniol. Rwy'n fodlon gyda priodoldeb y penderfyniad a geisir.

Rhestr Atodiadau:

Atodiad I: Adroddiad *Housing LIN* ar anghenion tai gyda gofal Gwynedd